

УДК 323.15:28(44) «19/20»

Сипко Богдана

**«СВОЇ» ЧИ «ЧУЖІ»: СОЦІАЛЬНІ АТИТЮДИ
ФРАНЦУЗІВ ЩОДО МУСУЛЬМАН
У ЖИТЛОВІЙ СФЕРІ (1995–2007 РР.)**

У доповіді на основі звітів спеціальних комісій та матеріалів соціологічних опитувань проаналізовано ставлення французів до оренди житла мусульманами та загалом до сусідів ісламського віросповідання, вплив стереотипів та заворушень у французьких передмістях на соціальні атитюди у житловій сфері.

Ключові слова: мусульманська спільнота, Французька Республіка, іслам, соціальні атитюди, житлова сфера.

Sypko B. «Own» or «Alian»: Social Attitudes of French towards Muslims in the Housing Sector (1995–2007)

The author examines on the basis of reports of special commissions and sociological polls the attitude of French to rent housing to Muslims, the perception of inhabitants towards muslim neighbors and the impact of stereotypes and riots in the suburbs on social attitudes in housing sector.

Key words: the Muslim community, the French Republic, islam, social attitudes, the housing sector.

Сипко Б. «Свои» или «чужие»: социальные атитюды французов относительно мусульман в жилищной сфере (1995–2007 гг.)

В докладе на основании отчетов специальных комиссий и социологических опросов проанализированы реакция французов на аренду квартир мусульманами, восприятие жильцами своих соседей исламского вероисповедования и влияния стереотипов и беспорядков в французских пригородах на социальные атитюды в жилищной сфере.

Ключевые слова: мусульманское сообщество, Французская Республіка, ислам, социальные атитюды, жилищная сфера.

Мусульманська спільнота Франції, яка становила 4–5 млн. осіб, стала об'єктом прищільної уваги політикуму, засобів масової

інформації та світової громадськості в роки президентства Жака Ширака (1995–2007 рр.). Такий стан справ був зумовлений як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. Центральною темою обговорення стали проблеми інтеграції мусульман у французьке суспільство. При цьому наголошувалося на факторі «готовності» влади і суспільства до інтеграційних процесів. Основою особистого простору людини є її помешкання. Тому рівень комфортності житла та доброзичливості сусідів також впливали на інтеграцію мусульман у французький соціум. Відповідно, актуальним є дослідження соціальних атитюдів французів щодо мусульман у житловій сфері. Соціальна психологія трактує атитюд як схильність суб'єкта до здійснення певної соціальної поведінки.

Питання соціальних атитюдів французів щодо мусульман ще не знайшло висвітлення в українській історіографії. Підставовими для нас є звіти спеціальних міжнародних та урядових комісій, які стосувалися мусульманської спільноти Франції 1995–2007 рр., та матеріали соціологічних опитувань осіб магрибського походження.

Аналіз соціальних атитюдів французів щодо мусульман у житловій сфері передбачає розгляд таких проблем: ставлення французів до оренди житла мусульманами, сприйняття мешканцями сусідів ісламського віросповідання та вплив на соціальні атитюди у житловій сфері стереотипів та погромів у французьких передмістях 2005 та 2007 рр.

Станом на 1990-ті рр. більшість мусульманської спільноти проживала у колишніх робітничих передмістях великих промислових міст. Несприятливі житлові умови розцінювалися мусульманами як перешкода на шляху їх інтеграції у французьку спільноту. Їхнє невдоволення поділяла і частина французів, хоча декларування необхідності забезпечити знедолених мусульман гідним житлом зовсім не означало, що французи прагнули бачити їх своїми сусідами.

Чимало французів у 1995–2007 рр. не вважали можливим орендувати житло мусульманам, сприймаючи їх неспокійними, багатодітними та проблемними. Переконавання про багатодітність ісламських сімей мало логічне пояснення. Серед іммігранток-мусульманок першого покоління у другій половині 70-х – початку 90-х рр. ХХ ст. була чимала кількість багатодітних матерів. Проте серед мусульман другого покоління, типовими були сім'ї з одною-трьома дітьми. Відмови в оренді житла також були спри-

чинені ксенофобією щодо незвичних («арабських») прізвищ, релігійної практики та відмінностей у культурі.

Факти відмов французів орендувати житло мусульманам спонукали Вищу раду боротьби проти дискримінацій та за рівність провести у 2006 р. дослідження, за результатами якого мусульмани, особливо з вираженими неєвропейськими рисами, мали набагато менші шанси, ніж інші французи на отримання житла у приватному секторі. Відкидання мусульман диктувалося не стійкими поглядами чи системою цінностей, а усталеною моделлю поведінки щодо осіб певного антропологічного типу, з яким пов'язувалась приналежність до культури ісламу.

Натомість інформації про «переслідування» мусульман сусідами немає. Невдоволення сусідів викликали лише випадки порушення громадського порядку. Невідповідність між негативними соціальними атитюдами при оренді житла мусульманами та доброзичливим ставленням до сусідів-мусульман можна пояснити. У першому випадку французи стикалися з «чужим», який міг нести загрозу, особливо, коли йшлося про молоду особу магрибської зовнішності із «мусульманським іменем», або ж асоціювався із багатодітністю та галасом. У другому ж випадку сусідів сприймали не через призму стереотипів, а завдяки щоденному спілкуванню.

Підсумки опитування мешканців складних кварталів дозволяють ствердити, що заворушення у передмістях були викликані прагненням маргіналізованої молоді заставити, щоб їх «почули», та зруйнувати «стіну» між бідними й багатими кварталами. Але погроми не зняли, а навпаки загострили ці суперечності. Постать молодого бунтівника, який прагнув, щоб його «почули», стала лякаючою для більшості громадян. Окрім того, набір характеристик, які ЗМІ використовували для опису учасників подій (озлобленість, нестриманість, жорстокість, гарячкуватість), переносився на всіх молодих мусульман Франції, роблячи їх не просто небажаними, а й «небезпечними» сусідами.

Отже, в 1995–2007 рр. мусульманська спільнота Французької Республіки у житловій сфері з об'єктивних та суб'єктивних причин все ще залишалася «чужою» французькому суспільству, що знайшло відображення у соціальних атитюдах. Однак помітна й позитивна динаміка. Мусульмани все частіше отримували житло у тих кварталах, які раніше були для них недоступними, і, як сусіди, поступово перетворювалися на «своїх».